

veljavnih pravil in ugotovitev, kot se to redno kaže pri vsakokratni uporabi novih vidikov. Naše znanje je bilo in bo nepopolno, prav zato pa je potrebno posredovati znanje z novih vidikov, ki so aktualni v raznih stopnjah razvoja, in to z gradivom, ki šele z znanstveno obravnavo dobi pravo muzejsko vrednost. Potemtakem si družbeno resnično koristne muzejske dejavnosti ne moremo zamisliti brez aktivnega in nenehnega znanstvenega delovanja. Zato bi tukaj opozorili na pomanjkljivost Zakona o muzejih, ki jih definira kot *prosvetno kulturne ustanove*. Oba naziva dobro označujeta bistvo muzejske dejavnosti, ker pa je ta dejavnost brez znanstvenega dela neuresničljiva, bi bil za muzeje edino pravilen naziv »znanstveno-kulturno prosvetne institucije«.

V začetku sestavka omenjene vrste muzejske aktivnosti so *potrebne*, vendar *upravičene* šele po uresničitvi glavne muzejske dolžnosti, katere namen je, da *kultivira* posameznike, ki sestavljajo *našo* družbo. Šele v drugi vrsti lahko služijo muzeji kot šolski kabineti, za ogled radovednim tujcem in kot sredstvo kulturne reprezentance.

Te družbenoodgovorne muzejske naloge zahtevajo seveda tudi nove oblike komunikacije s publiko. Potrebna so vodstva po razstavah, predavanja, diskusijski večeri, razna vizualna in slušna sredstva itd.

Ti načini dela se uvajajo v naše muzeje razmeroma počasi. Vzrok temu so predvsem težavni pogoji dela, o katerih ne pričajo samo nizke dotacije, ampak tudi skoraj nemogoča stiska s prostorom. O tem govori dejstvo, da se trije najpomembnejši slovenski specialni muzeji stiskajo v eni stavbi. Ta stara stavba — Rudolfinum — je kot prva in zadnja stavba na Slovenskem, ki je bila sezidana za muzejske namene, edinstven kulturni spomenik.

SREČANJA

ŠPANSKA POEZIJA PO DRŽAVLJANSKI VOJNI. Marca 1939 je v Španiji konec triletno državljanske vojne, v kateri je dežela izgubila milijon ljudi. Toda s tem trpljenja španskega ljudstva še ni konec. Z novim režimom se razbohoti nasilje. Ječ je nenadoma vse premalo, deset in deset tisoči španskih napredno usmerjenih ljudi, ki jim grozi smrt ali ječa, pa morajo zapustiti domovino, med njimi tudi več tisoč španskih izobražencev, katerih večina je bila med vojno na strani republike.

Tako tudi pesniki. Nekaj jih je pobrala že vojna, med njimi Garcío Lorco, ki so ga falangisti zahrbtno ubili. Frankisti so zagrenili zadnje dni življenja tudi Miguelu de Unamunu, ki umre leta 1963. Takoj ob koncu vojne, nekaj dni potem, ko odide čez mejo, umre prvak španskih pesnikov tako imenovane generacije 1898 — Antonio Machado. Grenki kruh izgnanstva morajo okusiti Juan Ramón Jiménez, Pedro Salinas, Rafael Alberti, Jorge Guillen, Leon Felipe in drugi. Kaj bi te ljudi čakalo v domovini, kaže usoda tragično preminulega Miguela Hernándezza, ki leta 1942 bolan umre v Francovi ječi v Alicantu.

Pritisk diktatorske oblasti je bil hud zlasti prva leta po vojni. Kasneje mora nekolikanj popustiti, ker je odpor španskega delovnega ljudstva vedno odločnejši. (Že leta 1947 stavkajo delavci v Bilbao, leta 1951 je splošna stavka v Barceloni, leta 1956 v Pamploni in drugih baskovskih mestih; leta 1957 pride do prvih javnih manifestacij proti vladi v Madridu in Barceloni, naslednje

leto je splošna stavka asturskih rudarjev, leta 1959 pa imamo poskus vsesplošne stavke španskih delavcev.)

Večina španske inteligence, zlasti med mladino, je tudi tokrat na strani ljudstva. Leta 1955 pride do prvih večjih študentskih protivladnih manifestacij v Madridu. Isto leto vlada prepove kongres mladih pisateljev, kmalu zatem pa gredo madridski študentje s svojimi profesorji znova na ulice. Te študentske manifestacije se nadaljujejo tudi naslednje leto in se razširijo tudi na Barcelono. Vlada precej manifestantov pozapre, španski intelektualci pa ji pošljejo spomenico, v kateri zahtevajo izpustitev obsojenih študentov. (Prvi podpiše spomenico častitljivi predsednik španske akademije, znanstvenik svetovnega slovesa, tedaj že skoraj devetdesetletni Ramón Menéndez Pidal.) Leta 1957, po novih študentskih demonstracijah, vlada zapre univerzo v Barceloni. Leta 1958 pride do neredov med študenti v Madridu, ki jim tudi tokrat sledijo aretacije. Petico za izpustitev političnih jetnikov in za amnestijo izgnancev iz junija naslednjega leta podpiše tudi precej uglednih španskih izobražencev. Podobne dogodke bi lahko zabeležili tudi v kroniki naslednjih let.

Med pesniki in pisatelji jih nekaj tudi na lastni koži občuti trdo pest neljudske tiranije. Tako npr. cenzura leta 1959 prepove objavo romana *La Resaca*, ki ga je spisal Juan Goytisolo, gotovo eden najboljših sodobnih španskih romanopiscev, naslednje leto pa pisca še zapro. Leta 1954 režim res dovoli natis celotnega dela Federica Garcíe Lorce, a pesnik Dionisio Ridruejo, falangist, ki se je nato med drugo svetovno vojno boril v modri diviziji na ruski fronti, visok funkcionar režima, si s tem, da javno brani Lorcovo delo, nakoplje jezo svojih političnih somišljenikov in zapravi kariero, leta 1962 pa ga celo postavijo na zatožno klop zaradi »zarote proti državi«. V izbiri med konfinacijo in izgnanstvom se odloči za izgnanstvo. Ponovno so bili zaprti in kaznovani Gabriel Celaya, José Hierro, pa Jesús López Pacheco in drugi.

Poezija teh dvajsetih let po svoje odseva premene, ki jih doživlja dežela. Vendar pa bi prva leta pri pesnikih, ki ostanejo doma, zaman iskali izpovedi o strahu, razočaranju in resignaciji, ki jih doživljajo sami in vse špansko ljudstvo. Nekateri molčijo, nekateri se zatekajo v metaforiko, drugi pa z neutrudno klepetavostjo pišejo pesmi, polne izumetničenega akrobatstva, igračkanja z besedami brez pomena, polne puhle retorike in prisiljene metaforike. Po tem nekaj let trajajočem obdobju bizantinizma, po poeziji, ki je obrnila hrbet človeku, ker je zgubila vero vanj, in domovini, ker se je zbala, da bo mrak, ki je zajel Španijo, večer, nastopi okoli leta 1944 nov rod, z novimi težnjami. Poezijo tega rodu so kritiki označili za poezijo izkoreninjenecv (*poesia desarraigada*), pa so jo kmalu nato morali priznati kot »poezijo človeka, o človeku, za človeka«. Ta vrnitev k realizmu v poeziji pomeni v Španiji vrnitev k Machadovemu izročilu, ki je v svojem nikoli govorjenem govoru ob imenovanju v akademijo izjavil: »Hočem liriko, potopljeno v žive vode življenja,« pomeni vrnitev k objektivnosti in bratstvu, kakor je temu dejal isti pisatelj. Večina španskih pesnikov se spet mnogo bolj človeško in družbeno angažira, oblikovno pa postanejo mnogo preprostejši, razumljivejši.

*Pesnik ni najgloblji v svojem mračnem podzemlju
zaprt. Globočje seže pesem njegova,
kadar odprta je zraku in vsem ljudem je domača —*

tako zapoje leta 1953 v izgnanstvu Rafael Alberti, a že nekaj let poprej oznani Blas de Otero v domovini:

Dokončno bom pel za človeka.

Med pomembnejše pesnike te realistične usmeritve, ki danes prevladuje v Španiji, lahko med starejšimi prištejemo Gabriela Celayo, Blasa de Otera in Ramóna de Garciasola, s pridržki pa J. M. Valverda, Rafaela Moralesa in Carla Bousoña. Med mlajšimi, ki so se že uveljavili doma in na tujem, pa izstopajo zlasti Angel Gonzáles, José Agustín Goytisolo in Jesús López Pacheco.

Tudi pesniki v izgnanstvu so ves ta čas, kolikor kdo prej ne umre, sila aktivni. Njihova pot je bolj ravna kot pri tistih v domovini. Z novimi izkušnjami obogateni razširijo in poglobijo svojo tematiko. Eden od njih — Juan Ramón Jiménez dobi leta 1956 za svoje delo tudi Nobelovo nagrado.

Iz pesniške žetve večine teh pesnikov — doma in na tujem — je zbral najlepše stvari in jih uredil v antologiji eden vodilnih španskih literarnih kritikov José Maria Castellet. Ponajveč iz te zbirke so tudi naši prevodi, ki naj vsaj bežno nakažejo sodobno pesniško snovanje v Španiji. Najosnovnejši podatki o prevedenih pesnikih pa so tile:

Leon Felipe se je rodil leta 1884, študiral je farmacijo, posvečal pa se je tudi gledališču. Kasneje je bil lektor španskega jezika in literature v ZDA, ob začetku državljanske vojne se vrne v Španijo in se pridruži republikancem. Po porazu gre v izgnanstvo. Zdaj živi v Mehiki.

Jorge Guillen — se je rodil leta 1893 v Valladolidu. Od leta 1925 je univerzitetni profesor. Po državljanski vojni je odšel iz Španije, pa se nekajkrat za kratek čas vrnil. Potem ko je frankistična cenzura prepovedala objavo zbirke *Maremagnum*, je za stalno ostal zunaj, bodisi v Italiji, bodisi v ZDA, kjer je profesor na harvardski univerzi.

Rafael Alberti — poleg Garcíe Lorce najbolj živ glasnik svoje generacije. Rodil se je leta 1902 v Andaluziji. Najprej je bil slikar, v letih 1922—1924 pa začne objavljati prve pesmi. Za leta 1925 izdano zbirko *Marinero en tierra* (*Mornar na kopnem*) je dobil nacionalno nagrado za literaturo. V državljanski vojni je na strani republikancev, leta 1939 emigrira v Francijo, odtod pa po nacistični invaziji v Argentino, kjer živi še danes in kjer je tudi izdal več pesniških zbirk.

Ramón de Garciasol — se je rodil leta 1915 v Guadalajari, študiral pa je v Madridu. Po poklicu je pravnik, dela pa v neki madridski založbi.

Blas de Otero — se je rodil leta 1916 v Bilbau, študiral pa je v Madridu, najprej pravo, nato književnost in filozofijo, pa je zapustil tudi to fakulteto. V državljanski vojni je sodeloval zdaj na eni, zdaj na drugi strani. Živi v Bilbau.

José Hierro — se je rodil leta 1922 v Madridu in živi v Madridu. Prva leta po državljanski vojni je bil zaprt v Santandru, kasneje je sodeloval pri literarnih pobudah uradnega značaja. Je tudi umetnostni kritik, dela pa v neki madridski založbi. Za svoje pesniške zbirke je dobil več nagrad.

*Angel Gonzáles** — se je rodil leta 1925 v Oviedu, kjer je tudi študiral. Po poklicu je pravnik in je funkcionar v ministrstvu za javna dela v Madridu.

* Pesmi zadnjih štirih pesnikov bomo objavili v prihodnji številki *Sodobnosti*.

José Agustín Goytisolo — je nastarejši od treh bratov Goytisolo, družine baskovskega izvora, ki je dala španski literaturi tri pisatelje (Juan in Luis sta pripovednika). Rodil se je v Barceloni leta 1928. Diplomiral je na pravni fakulteti in je profesor ekonomskih ved. Zdaj dela v neki barcelonski založbi.

José Ángel Valente — se je rodil leta 1929, diplomiral pa je na univerzi v Madridu. Zdaj dela v mednarodni zdravstveni organizaciji v Ženevi. Je pisec mnogih teoretičnih in kritičnih esejev o poeziji.

Jesús López Pacheco — se je rodil v Madridu leta 1930. Dela pri neki založbi v Madridu in prevaja. Njegov roman *Električna centrala* je bil preveden že v nekaj evropskih jezikov. Zaradi političnih vzrokov je bil že nekajkrat zaprt.

Niko Košir

MED KNJIGAMI

ALIENACIJA V POEZIJI. Načeloma bi rad opozoril na nevarnost tiste vrednostne metode v današnji slovenski kritiki, ki obravnava alienacijo kot specifični problem zgolj majhnega dela sodobne slovenske književnosti, zlasti poezije, in ki ji je pri njenem ocenjevanju ta alienacija, kot kaže, povsem določen umetniški kriterij z bolj ali manj negativno vsebino. Tako početje se mi zdi zelo problematično, zakaj alienacija je usoda, ki je mimo naše volje prizadevala in še vedno prizadeva tako Prešernovo kot Jenkovo, tako Krakarjevo kot Strnišovo poezijo. Vsekakor njihova različna izrazna sredstva in stilne usmerjenosti, ki so pogojene v času in njihovi osebnosti, ne vplivajo na večjo ali manjšo integracijsko silo te poezije, saj je poglobljena funkcija teh sredstev v tem, da kolikor je mogoče adekvatno posredujejo vsebino razmerja posamezne ustvarjalne zavesti do sveta. Adekvatno pa jo bodo posredovala le, če so ta vsebina.

Ravno s tem v zvezi pa v tej kritiki pogosto zadenemo še ob en in sicer že zelo star nesporazum, ki se nam danes prikazuje v tako imenovanem dualizmu vsebine in oblike. Pesnik ima po tem pojmovanju predvsem oblikovalno funkcijo, ker posamezne elemente resničnosti, ki primerno odsevajo v njegovi zavesti, razvrsti, uskladi in se torej le po tipu snovi, s katero ima opraviti, loči od rokodelca. Takšna kritična metoda izključuje medsebojno odvisnost vsebine in forme, njuno obseženost enega v drugem, temveč obravnava vsako od njiju zase, s čimer nasilno podira notranjo enotnost ustvarjalnega dejanja. Posledica je seveda ta, da tovrstni kritični postopek deluje zelo enostransko in mu je zategadelj zaprta pot do resnice pesniškega dela kot posameznega, z lastnimi zakonitostmi opredeljenega pojava. Na tej voluntaristični osnovi, kjer je vsebina dana že z obstojem resničnosti, ki jo mora pesnik samo primerno oblikovati, da bo dosegel lastno integracijo, pri tej kritiki očitno raste tudi pojmovanje alienacije v pesništvu.

Vsekakor pa pesniško delo kot samozadosten pojav lahko postane integracijsko dejanje toliko, kolikor subjektivna pesnikova resnica, ki je v njem prisotna, dobi splošnejše, občestveneje razsežnosti, pri čemer pa te resnice nikakor ne gre zamenjavati s pojmom objektivne resnice, kakršna bi edino lahko predstavljala integracijo v pravem pomenu besede in ki bi bila hkrati tudi svoje lastno merilo. Vendar pa tovrstna resnica ni dostopna človekovemu spoznanju, zato tudi resnična integracija poezije kot specifične človekove dejav-